

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.3.3>
УДК 656.01(477)(045)

Оксана Миколаївна КИРИЛЕНКО

д.е.н., професор, зав. кафедри, Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2406-7050>
e-mail: ons@ua.fm

Максим Олександрович ЛУК'ЯНЕНКО

студент, Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1910-1090>
e-mail: maksimlukyanenko@ukr.net

Валентина Олексіївна НОВАК

к.е.н., професор, Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6899-2016>
e-mail: novakv.nau@gmail.com

Ганна Сергіївна ГУРІНА

д.е.н., доцент, Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1419-4956>
e-mail: gurina_gs@ukr.net

Катерина Миколаївна РАЗУМОВА

д.е.н., професор, зав. кафедри, Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6385-2823>
e-mail: krazum@ukr.net

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ ТРАНСПОРТНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Доведене значення транспорту для забезпечення сталого розвитку економіки країни. Досліджено питання вирішення кризи у транспортній галузі. Розглянуто окремі аспекти забезпечення роботи транспорту та науково обґрунтовані шляхи подолання кризи, що виникла у зв'язку з бойовими діями на території України. Обґрунтовано потребу у високорозвиненій транспортній системі як необхідний фактор забезпечення інтеграції до європейської і світової економіки.

Ключові слова: транспорт, транспортні підприємства, транспортно-логістична система, транспортна інфраструктура, авіаційні перевезення, залізничні сполучення, логістичні ризики

ВСТУП

Актуальність теми обумовлено значною кількістю чинників, що безпосередньо впливають на роботу транспортної галузі та кризи, що продовжує набирати обертів в її межах.

Транспорт має велике значення для економіки України та всього світу і роль даної сфери неможливо переоцінити. Саме завдяки транспорту є можливість доставляти вантажі та людей у найрізноманітніші кінці світу. Зараз світ та Україна здебільшого зіткнулися з тим, що немала частина благ транспортної галузі є недоступними у зв'язку з бойовими діями, які відбуваються на нашій території та спричиняють неймовірну кризу. Якраз зараз необхідно замислитися над шляхами подолання даної кризи найшвидшим та найменш «болючим» способом.

Неможна сказати, що сфера транспорту України і всього світу не відчувала труднощів до війни. Ще у зв'язку з пандемією, спричиненою COVID-19, транспортна сфера зазнала серйозних випробувань, наслідки яких ми відчуваємо досі. Саме сучасний досвід і досвід минулих років разом допоможуть нам дістатися до витоків цієї кризи і знайти з неї вихід.

Розширення та розвиток транспортних перевезень обумовлено динамічністю інтермодальних сполучень та реалізацією сучасних логістичних перевезень. Підвищення ролі національних транспортних підприємств у забезпеченні економічної стійкості держави також

визначають обсяги вантажопотоків між Україною та Європою. Саме вони і відображають обсяги необхідних зовнішньоекономічних зв'язків.

МЕТА статті – дослідження деяких аспектів забезпечення роботи галузі транспорту України та наукове обґрунтування майбутніх шляхів подолання кризи, що склалася.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Основою дослідження є теоретичні аспекти та рекомендації з розвитку підприємств транспортної галузі, наукові роботи вітчизняних і зарубіжних учених.

Загальні положення розвитку авіаційного транспорту висвітлені у наукових працях зарубіжних та вітчизняних вчених: John S. Strong, Clinton V. Oster Jr., В. Афанас'єва, В. Коби, В. Загорулька, Є. Сича, С. Подрези, В.Новак, І. Гордієнка, Г. Гуріної, В. Запорожця, О. Косарева, Ю. Кулаєва, О. Петровського, Л. Яценка та ін.

Економічні інтереси у процесі перевезень пасажирів і доставки вантажів розглядали В. Матвеев, Є. Крикавський, О. Ареф'єва, Л. Абалкін, Н. Чухрай, В. Коба, М. Гераськін, О. Косарев, В. Щелкунов та ін.

Проблеми у сфері логістики у зв'язку з бойовими діями дослідили D. Gonsales, M. Beckett, B. Whitlock Sr.

Розглянуті матеріали ґрунтуються на принципі єдності економічних, технічних і екологічних знань. Такий підхід спонукає до розвитку і зміцнення еко-

логічної свідомості, що забезпечать у перспективі вирішення актуальних наукових і практичних завдань.

Для узагальнення послідовності наукових досліджень та розгляду еволюції наукових підходів застосовано дефінітивний метод та метод компонентного аналізу; для виявлення тенденцій діяльності авіатранспортних підприємств – методи агрегування та наукової абстракції.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Останнім часом сфера транспорту зазнала чималих випробувань та ударів, особливо українська частина. Іноземні науковці, що досліджували цю проблему, вважають, що ризики, які виникають в результаті бойових дій в Україні, охоплюють і авіаперевезення, і залізничні перевезення, і автомобільний, і морський транспорт, а ще паливо і кібербезпеку.

Наукова новизна

Науково обґрунтовано основні аспекти забезпечення роботи транспортної галузі України та шляхи подолання кризи, що склалася у її межах, що зі свого боку ґрунтується на системному підході, імплементація якого дасть змогу адаптуватися до змін, зумовлених впливом зовнішнього середовища.

РЕЗУЛЬТАТИ

Рівень розвитку транспортної системи країни є однією з найважливіших ознак її стабільності та технологічного прогресу. Потреба у високорозвиненій транспортній системі ще більше підсилюється в результаті інтеграції до європейської і світової економіки.

Транспортна система стає основою для результативного входження країни до світового співтовариства і зайняття в ньому місця, що відповідає рівневі високорозвиненої держави [3].

У зв'язку з тим, що ефективність процесу організації перевезень пасажирів і вантажів різними видами транспорту залежить від взаємодії суміжних видів транспорту та розгалуженості транспортної інфраструктури [1], ефективне управління транспортними перевезеннями на сучасному етапі є необхідною передумовою розвитку і реалізації конкурентних переваг підприємств та забезпечення ефективності бізнесу загалом.

Авторами запропоновано розглядати взаємодію підприємств, що утворюють логістичну систему певного рівня (міжрегіональну, регіональну, національну) і яка може бути диференційована за формами та проявами, а також за ступенем інтенсивності та тісністю зв'язків між контрагентами.

Авторами визначено, що до основних задач управління транспортно-логістичними системами слід віднести такі:

- раціональний розподіл пасажирських перевезень і доставки вантажів між різними видами транспорту;
- оптимальний розподіл внутрішньовиробничих і магістральних транспортних засобів;
- встановлення оптимальних сфер застосування окремих видів транспорту та обґрунтування формування транспортних ланцюгів;
- оптимізація маршрутів доставки;
- вибір транспортних засобів для здійснення перевезень;
- забезпечення єдиної технічної політики та технологічної взаємодії бізнес-процесів на видах транспорту;
- уніфікація параметрів діяльності підприємств окремих видів транспорту;
- координація роботи всіх видів транспорту;
- оцінювання ефективності інвестицій у розвиток транспортних підприємств.

Деякі закордонні науковці розглядають «стратегії пом'якшення наслідків» для різних видів транспорту, опираючись на нинішні умови [4].

Для прикладу розглянемо конкретні кроки у сфері авіаційних та залізничних перевезень для забезпечення місця Україні в європейській транспортній системі, що відповідає рівневі високорозвиненої держави.

Основні результативні кроки, які забезпечать входження України до світового співтовариства у сфері авіаційних перевезень надано на рис. 1.

Деякі аспекти забезпечення входження України до світового співтовариства у сфері залізничного сполучення надано на рис. 2.

Рис. 1. Основні результативні кроки, які забезпечать входження України до світового співтовариства у сфері авіаційних перевезень (розроблено авторами з урахуванням [3])

Рис. 2. Деякі аспекти забезпечення входження України до світового співтовариства в сфері залізничного сполучення (розроблено авторами з урахуванням [3])

До ключових логістичних ризиків, на наш погляд, слід віднести:

- хеджування цін на паливо шляхом форвардних закупівель;
- підвищення толерантності до коригування паливних надбавок;
- забезпечення наявності альтернативних постачальників тощо.

Досить значимою проблемою сьогодні у сфері транспорту, що значною мірою впливає на посилення загальної кризи, є паливна криза. Дефіцит палива в Україні обумовлено багатьма факторами, спровокованими війною. Серед основних: припинення роботи найпотужнішого вітчизняного виробника нафтопродуктів – Кременчуцького нафтопереробного заводу, а також блокування морських портів. Крім того, пошкоджено багато нафтобаз у всій країні.

Сьогодні вітчизняний ринок нафтопродуктів вже переорієнтувався з поставок з білорусі та росії на країни Західної Європи. Йдеться про закупівлі та перевезення чималих обсягів ресурсу: за 2021 р. 62% дизпалива і 50% бензину надходили з росії та білорусі, ще 10% імпортували з Литви (через білорусь), стільки ж – завозили морем [5]. Війна позбавила нас поставок за цими напрямками.

У Міністерстві економіки вважають, що Польща може стати великим транзитером палива для України, забезпечуючи надходження понад 200 тис. тонн продукції щомісяця. За останній місяць обсяг надходжень ледь досяг 60 тис. тонн [5].

Закордонні науковці виділяють ще низку подій, які завдають шкоди та провокують нові проблеми у сфері транспорту всього світу. Серед них: спалахи COVID-19 і низький рівень вакцинації; кібербезпека; інші військові конфлікти; торговельні суперечки; фінансові санкції; погода/стихійні лиха; нестача робочої

сили; витрати на паливо; нестача потужностей; фізична інфраструктура (дороги, мости, аеропорти, порти, склади, заводи); цифрова інфраструктура (електромережа, паливостачання, Інтернет); екологічні норми; безпека, викрадення, крадіжки; тероризм; банкрутства; злиття та поглинання [4].

Весь цей список «неукраїнських» факторів ризику завершується обґрунтованим висновком: фахівці з логістики можуть сподіватися на краще, але вони повинні бути повністю готові до гіршого.

Автори підтримують запропонований «Список негайних дій для підстраховки від логістичних збоїв», який має вигляд [4]:

1. Плануйте несподіване. Підготуйте оцінки ризиків у всій логістичній мережі та будьте готові діяти за альтернативними сценаріями.

2. Скоротіть площу комунікацій і усуньте схильності до ризику. Збільшіть терміни планування перевезень і перегляньте стійкість і гнучкість мережі.

3. Включіть альтернативні джерела поставок, видів транспорту, портів та маршрутів. Диверсифікуйте базу перевізників і постачальників для розширення потужностей.

4. Створіть резервне фінансування для покриття додаткових витрат, пов'язаних зі зростанням цін на паливо та використанням альтернативних видів транспорту [4].

ВИСНОВКИ

Ефективне управління транспортною сферою, пошук альтернативних постачальників сировини, необхідної для її роботи, та реалізація конкретних кроків у сфері авіаційних та залізничних перевезень стосовно забезпечення місця Україні в європейській транспортній системі, що відповідає рівню високорозвинутої держави, стануть необхідною умовою для виходу України та усього світу з транспортної кризи.

Список використаних джерел

1. Гордієнко І.В. Необхідність інтермодальності для ефективного функціонування транспортної системи. Формування ринкових відносин в Україні. Київ. 2011. № 4. С. 123-128.
2. Кириленко О.М., Новак В.О., Разумова К.М., Лук'яненко М.О. Деякі аспекти розвитку авіаційного транспорту України в післявоєнний період. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 9/1. С. 37-40.

3. Новак В.О., Гордієнко І.В., Катерна О.К., Матвєєв В.В., Ільєнко О.В. Взаємодія аеропорту з транспортними підприємствами: організація та управління: монографія. Київ, 2012. 277 с.
4. Russia-Ukraine war: global impact on logistics. URL: <https://www.gep.com/blog/mind/russia-ukraine-war-logistics-impact>
5. 10 ways to cut oil use and help tackle the global energy crisis. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/10-ways-to-cut-oil-use-energy-crisis>

References

1. Hordienko I. The Need for Inter modality for the effective functioning of the transport system. Formation of market relations in Ukraine. Kyiv. 2011. №4. P. 123-128. (in Ukrainian).
2. Kyrylenko O., Novak V., Razumova K., Lukianenko M. Some aspects of the development of air transport in Ukraine in the post-war period. *Economics. Finance. Law*. 2022. №. 9/1. P. 37-40. (in Ukrainian).
3. Novak V., Hordienko I., Katerna O., Matvieiev V., Iliencko O. Interaction of the airport with transport enterprises: organization and management: monograph. Kyiv, 2012. 277 p. (in Ukrainian).
4. Russia-Ukraine war: global impact on logistics. URL: <https://www.gep.com/blog/mind/russia-ukraine-war-logistics-impact>
5. 10 ways to cut oil use and help tackle the global energy crisis. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/10-ways-to-cut-oil-use-energy-crisis/>

Oksana KYRYLENKO

Doctor of Economics, Professor, Head of the department, National Aviation University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2406-7050>
e-mail: ons@ua.fm

Maksym LUKIANENKO

student, National Aviation University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1910-1090>
e-mail: maksimlukyanenko@ukr.net

Valentyna NOVAK

PhD in Economics, Professor, National Aviation University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6899-2016>
e-mail: novakv.nau@gmail.com

Hanna HURINA

Doctor of Economics, Associate Professor, National Aviation University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1419-4956>
e-mail: gurina_gs@ukr.net

Kateryna RAZUMOVA

Doctor of Economics, Professor, Head of the department, National Aviation University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6385-2823>
e-mail: krazum@ukr.net

SOME ASPECTS OF OVERCOMING THE TRANSPORT CRISIS IN UKRAINE

The relevance of the topic is proved due to many factors that directly affect the development of the transport industry, in particular, air, rail and other types of transport in Ukraine. The importance of transport for ensuring the sustainable development of the country's economy is substantiated. Issues related to the development and solution of some transport problems in Ukraine are studied. Emphasis was placed on the need for constructive solutions to a number of economic, technical, environmental, personnel and labor protection issues. In order to solve a number of problems of the transport industry, examples of the implementation of technical tasks are considered and substantiated, which are quite simple in theory, but extremely important and complex when implementing them into the practice of enterprises. After all, they need regular updating of equipment, because as a result of the development of scientific and technological progress, more advanced, but expensive technologies are constantly appearing, which are not available to all transport enterprises and require compensation from the state. Among the many economic problems that occur in the activities of aviation industry enterprises, the special importance of large taxes was identified. Conclusions were drawn about the need for an optimal combination of state regulation and a healthy competitive market. Some aspects of ensuring the functioning of the transport industry and scientifically sound future ways of its development are considered. The main aspects of ensuring the work of the transport industry of Ukraine are scientifically substantiated, which are based on a systematic approach, the implementation of which will allow adapting to changes caused by the influence of the external environment. The necessity of a highly developed transport system as a necessary factor for ensuring integration into the European and world economy is proved.

Keywords: *transport, transport enterprises, transport and logistics system, transport infrastructure, air transport, railway connections, logistic risks*